

Konvensjonen om barns rettigheter

Distr.: Generell
6. desember 2016

Original: engelsk

Komiteen for barns rettigheter

Generell kommentar nr. 20 (2016) om implementeringen av rettighetene til barn i ungdomstiden

* Tredje opptrykk av tekniske årsaker (20. april 2017).

Innhold

	<i>Side</i>
I. Innledning	3
II. Mål	4
III. Argumenter for å fokusere på unge	4
IV. Generelle prinsipper i konvensjonen	5
A. Rett til utvikling	5
B. Ikke-diskriminering	7
C. Barnets beste	7
D. Rett til å bli hørt og å delta	7
V. Unge som trenger særskilt oppmerksomhet	8
VI. Generelle gjennomføringstiltak	10
VII. Definisjonen av barn	11
VIII. Borgerrettigheter og -friheter	11
IX. Vold mot barn	14
X. Familiemiljø og alternativ omsorg	14
XI. Grunnleggende helse og velferd	15
XII. Utdanning, fritid og kulturell aktivitet	18
XIII. Særskilte beskyttelsestiltak	20
XIV. Internasjonalt samarbeid	23
XV. Formidling	23

I. Innledning

1. Konvensjonen om barns rettigheter definerer et barn som ethvert menneske under 18 år, hvis ikke barnet blir myndig tidligere etter den lovgivningen som gjelder for barnet, og understreker at partene skal respektere og sikre rettighetene i denne konvensjonen for ethvert barn innenfor deres jurisdiksjon uten noen form for diskriminering. Samtidig som konvensjonen anerkjenner rettighetene til alle personer under 18 år, skal implementeringen av rettighetene ta hensyn til barns gradvise utvikling av evner og anlegg. Fremgangsmåter som tas i bruk for å sikre at unge får rettighetene sine realisert, skiller seg betydelig fra dem som tas i bruk for yngre barn.

2. Ungdomstiden er et stadium i livet kjennetegnet av tiltagende muligheter, evner, ambisjoner, energi og kreativitet, men også en betydelig sårbarhet. Unge mennesker er endringsaktører og et nøkkelgode og en nøkkelressurs med potensial til å bidra positivt til familien, nærmiljøet og landet. Globalt engasjerer unge mennesker seg positivt innenfor mange områder, inkludert helse- og utdanningskampanjer, familiestøtte, likepersonsarbeid, utviklingstiltak i lokalmiljøet, borgerbudsjettering («participatory budgeting») og skapende kunst, og bidrar til fred, menneskerettigheter, miljømessig bærekraft og klimarettferdighet. Mange unge mennesker er helt i front i utviklingen av digitale miljøer og sosiale medier, som spiller en stadig mer sentral rolle i deres utdanning, kultur og sosiale nettverk, og har potensial med hensyn til å engasjere seg politisk og følge med på ansvarligheten.

3. Komiteen merker seg at unges potensial i stor grad undermineres fordi partene ikke anerkjenner eller investerer i de tiltakene som trengs for at de skal få nyte godt av rettighetene sine. For de fleste land finnes det ikke tilgjengelige data inndelt etter alder, kjønn og funksjonsevne for å underbygge politikk, identifisere ulikheter og understøtte fordelingen av hensiktsmessige ressurser til unge. Generisk politikk utformet for barn eller unge mennesker klarer ofte ikke å tale til unge i alt deres mangfold og er ikke egnet til å garantere at rettighetene deres blir realisert. Prisen for å være passiv og mislykkes er høy: Grunnlaget som legges i ungdomstiden når det gjelder følelsesmessig trygghet, helse, seksualitet, utdanning, ferdigheter, resiliens og forståelse av rettigheter, vil ha dyptgående følger, ikke bare for de unges individuelle optimale utvikling, men også for nåværende og fremtidig sosial og økonomisk utvikling.

4. I denne generelle kommentaren gir komiteen veiledning til partene om nødvendige tiltak for å sikre at barn får rettighetene sine oppfylt i ungdomstiden, også tatt i betraktning FNs bærekraftsmål for 2030. Den understreker hvor viktig det er med en menneskerettighetsbasert tilnærming som anerkjenner og respekterer unges verdighet og medvirkning; deres myndighet, borgerskap og aktive deltagelse i eget liv; promotering av god helse, velferd og utvikling; og en forpliktelse til å fremme, beskytte og oppfylle menneskerettighetene deres, uten diskriminering.

5. Komiteen anerkjenner at ungdom ikke er lett å definere, og at det enkelte barn når modenhet i ulik alder. Puberteten inntreffer i ulik alder for gutter og jenter, og ulike hjernefunksjoner modner til ulike tider. Overgangen fra barn til voksen påvirkes av omgivelser og miljø. Dette gjenspeiles i de store variasjonene i kulturelle forventninger til unge mennesker i nasjonale lovgivninger, som setter ulike terskler for inntreden i voksenaktiviteter, og på tvers av internasjonale organer, som anvender ulike aldersgrupper for å definere ungdom. Denne generelle kommentaren søker derfor ikke å definere ungdom, men fokuserer isteden på perioden fra barn er 10 år, til den dagen de fyller 18, for lettere å oppnå konsistens i datainnsamlingen.¹

¹ Se www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/dev/en/.

6. Komiteen bemerker at flere av dens generelle kommentarer vinner særlig gjenklang hos unge, især de som er knyttet til unges helse og utvikling, hiv/aids, avskaffelse av praksiser som skader kvinner og barn, enslige og adskilte barn og behandling av unge i rettssystemet. Komiteen vektlegger den særlige betydningen anbefalingene fra «day of general discussion» om digitale medier og barns rettigheter har for unge. Denne generelle kommentaren er utarbeidet for å gi en oversikt over hvordan konvensjonen i sin helhet må forstås og implementeres med hensyn til alle unge. Den bør leses sammen med andre generelle kommentarer og med dokumenter utarbeidet etter «day of general discussion».

II. Mål

7. Målene med denne generelle kommentaren er:

(a) å gi partene veiledning om lovgivningen, regelverkene og tjenestene som trengs for å fremme en omfattende utvikling hos unge som er forenlig med å realisere rettighetene deres;

(b) å skape bevissthet om mulighetene og utfordringene man møter i ungdomstiden;

(c) å styrke forståelsen av og respekten for unges gradvise utvikling av evner og anlegg og følgene for realiseringen av rettighetene deres;

(d) å styrke arbeidet for å gjøre unge mer synlige og skape mer bevissthet om dem og for å investere for å gi dem muligheten til å realisere rettighetene sine gjennom livet.

III. Argumenter for å fokusere på unge

8. Komiteen retter partenes oppmerksomhet mot den sterke argumentasjonen for å fokusere på unge for å fremme realiseringen av rettighetene deres, styrke deres potensielle bidrag til positiv og progressiv sosial endring og overvinne utfordringene de møter i overgangen fra barn til voksen i en stadig mer globalisert og kompleks verden.

9. Unge er i en bratt utviklingskurve. Betydningen av de utviklingsmessige endringene i ungdomstiden har ennå fått den samme allmenne forståelsen som dem som inntreffer i tidligere år. Ungdomstiden er et unikt definerende stadium i menneskelig utvikling som er kjennetegnet ved rask utvikling av hjernen og fysisk vekst, styrkede kognitive evner, inntreden av pubertet og seksuell bevissthet og nye fremvoksende evner, styrker og ferdigheter. Unge opplever høyere forventninger rundt sin rolle i samfunnet og mer betydningsfulle mellommenneskelige forhold i overgangen fra en situasjon der de er avhengige av andre, til en der de er mer selvstendige.

10. Når de går gjennom sitt andre tiår, begynner barn å utforske og skape sin egen individuelle identitet og gruppeidentitet på grunnlag av et komplekst samspill mellom egen familie- og kulturhistorie, og opplever å plutselig skape en jeg-følelse, ofte uttrykt gjennom språk, kunst og kultur, både som individer og gjennom omgang med medmennesker. For mange finner denne prosessen sted i og er betydelig preget og påvirket av at de er del av det digitale miljøet. Prosessen med å bygge og uttrykke identitet er særlig kompleks for unge, siden de bygger bro mellom minoritets- og majoritetskulturer.

Å anerkjenne ungdomstiden som en del av livsløpet

11. For å sikre optimal utvikling for alle barn gjennom hele barndommen er det nødvendig å anerkjenne hvordan hver livsperiode påvirker de påfølgende stadiene. Ungdomstiden er i seg selv en verdifull periode i barndommen, men den er også en avgjørende overgangsperiode med mulighet til å forbedre livssjanser. Positive intervensjoner og erfaringer i tidlig barndom legger til rette for optimal utvikling når unge barn blir unge voksne.² Imidlertid står alle investeringer i unge mennesker i fare for å være bortkastet dersom rettighetene deres gjennom ungdomstiden ikke også blir viet tilstrekkelig oppmerksomhet. Videre kan positive og støttende muligheter gjennom ungdomstiden brukes til å motvirke noen av følgene av opplevde skader i tidlig barndom og bygge resiliens for å døyve fremtidig skader. Komiteen understreker derfor viktigheten av et livsløpsperspektiv.

Utfordrende omgivelser

12. Å tre inn i ungdomsårene kan innebære å bli utsatt for en rekke risikoer, forsterket eller forverret av det digitale miljøet, inkludert stoffbruk eller -avhengighet, vold og misbruk, seksuell eller økonomisk utnyttelse, trafficking, migrasjon, radikaliserings eller rekruttering til gjenger eller militser. Når de nærmer seg voksen alder, trenger ungdom tilpasset utdanning og støtte for å takle lokale og globale utfordringer, inkludert fattigdom og ulikhet, diskriminering, klimaendringer og miljødelegger, urbanisering og migrasjon, aldrende befolkning, prestasjonspress i skolen og voksende humanitære kriser og sikkerhetskriser. Å vokse opp i mer heterogene og multietniske samfunn, som følge av økende global migrasjon, krever også styrkede evner til forståelse, toleranse og sameksistens. Det må investeres i tiltak som styrker unges ferdigheter til å takle eller dempe disse utfordringene, ta tak i krefter i samfunnet som medvirker til å ekskludere og marginalisere dem, og ruste dem til å møte utfordrende og skiftende sosiale, økonomiske og digitale omgivelser.

En tid med helsefarer

13. Selv om ungdomsårene generelt er kjennetegnet av relativt lav dødelighet sammenlignet med andre aldersgrupper, er risikoen for død og sykdom i ungdomsårene reell, blant annet som følge av årsaker som kan avverges, som ved fødsel, utrygge aborter, trafikkulykker, seksuelt overførbare infeksjoner, inkludert hiv, vold, psykisk vanhelse og selvmord – alt dette er forbundet med visse adferder og krever sektorovergripende samarbeid.

IV. Generelle prinsipper i konvensjonen

14. De generelle prinsippene i konvensjonen gir oss perspektivet implementeringsprosessen må ses fra, og fungerer som en veileder til å avgjøre hvilke tiltak som garanterer at barn får realisert rettighetene sine i ungdomsårene.

A. Rett til utvikling

Positiv og holistisk tilnærming

15. Komiteen understreker viktigheten av å verdsette ungdomstiden og dens tilhørende særtrekk som et positivt utviklingsstadium i barndommen. Komiteen beklager de utbredte negative fremstillingene av ungdomsårene som fører til snevre, problemorienterte intervensjoner

² Se barnekomiteens generelle kommentar nr. 7 (2005) om implementering av rettigheter i tidlig barndom, punkt 8.

og tjenester fremfor en forpliktelse til å bygge optimale omgivelser for å sikre rettighetene til unge mennesker og støtte utviklingen av de fysiske, psykologiske, åndelige, sosiale, følelsesmessige, kognitive, kulturelle og økonomiske evnene deres.

16. Partene bør, sammen med ikke-statlige aktører, gjennom å gå i dialog med og engasjere seg i unge selv, fremme omgivelser som anerkjenner ungdomstidens egenverdi, og innføre tiltak som hjelper unge til å blomstre, utforske sine fremvoksende identiteter, sin tro, sin seksualitet og sine muligheter, veie risiko mot sikkerhet, utvikle ferdigheter til å ta frie, informerte og positive avgjørelser og valg i livet, og navigere seg trygt gjennom overgangen til voksenlivet. Det er nødvendig med en tilnærming som bygger på styrkene og anerkjenner det unge kan bidra med i eget og andres liv, samtidig som den tar tak i barrierene som står i veien for disse mulighetene.

17. Kjente faktorer som fremmer resiliens og sunn utvikling hos unge, er blant annet: (a) sterke bånd til sentrale voksenpersoner og støtte fra dem i livet; (b) muligheter til å bidra og være med og bestemme; (c) ferdigheter innen problemløsning og mestring; (d) trygge og sunne lokalmiljøer; (e) respekt for individualitet; og (f) muligheter til å stifte og pleie vennskap. Komiteen understreker at mulighetene unge har til å bygge og dra nytte av slike samfunns-goder, vil styrke evnen deres til å bidra til at rettighetene deres realiseres, blant annet ved å opprettholde god fysisk og psykisk helse, unngå risikofylt adferd, komme seg etter motgang, lykkes på skolen, vise toleranse, stifte vennskap og utøve lederskap.

Respekt for utvikling av evner og anlegg

18. Artikkel 5 i konvensjonen krever at foreldrenes styring og veiledning skal gis på en måte som er i overensstemmelse med barnets gradvise utvikling av evner og anlegg. Komiteen definerer utvikling av evner og anlegg som et kvalifiserende prinsipp som griper tak i modnings- og læreprosessen hvor barn gradvis tilegner seg kompetanser, forståelse³ og en økende grad av medvirkning for å ta ansvar og utøve rettighetene sine. Komiteen har hevdet at dess mer et barn vet og forstår, dess mer vil hans eller hennes foreldre måtte gjøre påbud og veiledning om til påminnelser og etter hvert til en jambyrdig meningsutveksling.⁴

19. Komiteen understreker at retten til å ta gradvis mer ansvar ikke fritar partene fra ansvaret for å garantere beskyttelse.⁵ Å gradvis forlate beskyttelsen fra familien eller et annet omsorgsmiljø, samtid som man er relativt uerfaren og mangler myndighet, kan gjøre unge mennesker utsatt for brudd på rettighetene deres. Komiteen understreker at å engasjere unge i å identifisere potensielle faremomenter og å utarbeide og iverksette planer for å motvirke dem, vil gi mer effektiv beskyttelse. Ved å være garantert retten til å bli hørt, utfordre rettighetsbrudd og søke retts hjelp blir unge satt i stand til å medvirke til egen beskyttelse.

20. Når man søker å gi en hensiktsmessig balanse mellom respekten for utviklingen av evner og anlegg og høvelig grad av beskyttelse, må man ta i betraktning en rekke faktorer som påvirker beslutninger, blant annet hvor mye risiko som er involvert, muligheten for utnyttelse, forståelse for pubertal utvikling, anerkjennelse av at kompetanse og forståelse ikke nødvendigvis utvikles jevnt på alle områder i samme tempo, og anerkjennelse av individuell erfaring og individuelle ferdigheter.

³ Ibid., pkt. 17.

⁴ Se generell kommentar nr. 12 (2009) om retten barn har til å bli hørt, pkt. 84.

⁵ Se f.eks. artiklene 32–39 i konvensjonen.

B. Ikke-diskriminering

21. Komiteen har identifisert flere former for diskriminering, hvorav mange har særlige konsekvenser i ungdomstiden og krever tverrsektoriell analyse og målrettede, helhetlige tiltak.⁶ Det å være ungdom kan i seg selv være en kilde til diskriminering. I denne perioden kan unge bli behandlet som farlige eller fiendtlige, bli sperret inne, utnyttet eller utsatt for vold som en direkte konsekvens av alderen deres. Paradoksalt nok blir de ofte også behandlet som inkompetente og uskikket til å ta avgjørelser om livet sitt. Komiteen oppfordrer partene til å sikre at alle rettighetene til alle unge gutter og jenter blir like mye respektert og vernet, og at omfattende og hensiktsmessige, positivt særbehandlende tiltak blir iverksatt for å redusere eller eliminere forhold som fører til direkte eller indirekte diskriminering av enhver gruppe unge mennesker på ethvert grunnlag.⁷ Komiteen minner partene om at all forskjellsbehandling ikke nødvendigvis er diskriminering, dersom kriteriene for slik forskjellsbehandling er rimelige og objektive, og om målet er å oppnå en effekt som etter konvensjonen er legitim.⁸

C. Barnets beste

22. Barnets rett til at hans eller hennes beste er et grunnleggende hensyn, er en vesentlig rettighet, et juridisk fortolkningsprinsipp og en saksbehandlingsregel, og den gjelder barn både som enkeltpersoner og som gruppe.⁹ Alle tiltak for å implementere konvensjonen, herunder lovgivning, regelverk, økonomisk planlegging og samfunnsplanlegging, beslutningstaking og budsjettavgjørelser, skal følge prosedyrer som sikrer at barnets, inkludert unges, beste blir tatt i betraktning som et grunnleggende hensyn i alle prosesser som angår dem. I lys av komiteens generelle kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn, understreker komiteen at når barnets beste blir fastsatt, skal barnets egne synspunkter bli tatt i betraktning i samsvar med dets evner og anlegg.¹⁰ Også barnets særegenheter skal tas i betraktning. Partene må sikre at unges synspunkter tillegges tilbørlig vekt etter som de tilegner seg forståelse og oppnår modenhet.

D. Rett til å bli hørt og å delta

23. I henhold til artikkel 12 i konvensjonen skal partene innføre tiltak for å garantere unge menneskers rett til å si sin mening i alle saker som angår dem, i samsvar med alderen og modenheten deres, og sikre at meningene blir tillagt tilbørlig vekt, for eksempel i avgjørelser i forbindelse med utdanning, helse, seksualitet, familieliv og rettslige og offentlige prosesser. Partene skal sikre at unge blir involvert i utarbeidelsen, implementeringen og overvåkingen av alle relevante lov- og regelverk, tjenester og planer som påvirker livet deres, på skolen og i samfunnet, på lokalt, nasjonalt og internasjonalt nivå.¹¹ Internett gir nye og viktige muligheter til å styrke og utvide de unges engasjement. Sammen med tiltakene skal det innføres trygge og tilgjengelige klage- og rettshjelpsinstanser med

⁶ Se www2.ohchr.org/english/issues/women/rapporteur/docs/15YearReviewofVAWMandate.pdf.

⁷ Se generell kommentar nr. 5 (2003) om generelle tiltak for gjennomføringen av konvensjonen, punkt 12.

⁸ Se menneskerettskomiteens generelle kommentar nr. 18 (1989) om ikke-diskriminering, punkt 147.

⁹ Se barnekomiteens generelle kommentar nr. 14 (2013) om barnets rett til at hans eller hennes beste skal være et grunnleggende hensyn, punkt 6.

¹⁰ Se generell kommentar nr. 12, pkt. 70–74, nr. 14, pkt. 43–45.

¹¹ Se generell kommentar nr. 12, pkt. 27.

autoritet til å avgjøre krav fremsatt av unge, og med tilgang til subsidiert eller gratis rettshjelp og annen hensiktsmessig assistanse.

24. Komiteen understreker viktigheten av deltagelse som en kanal for politisk engasjement og samfunnsengasjement hvor unge kan forhandle og forsvare realisering av rettighetene sine og stille partene til ansvar. Partene skal vedta politikk som øker mulighetene for politisk deltagelse, noe som bidrar i utviklingen av aktivt medborgerskap. Unge kan komme i kontakt med jevnaldrende, engasjere seg i politiske prosesser og styrke følelsen av medbestemmelse for å ta informerte avgjørelser og valg, og trenger derfor støtte til å stifte organisasjoner som de kan bidra gjennom i en rekke kanaler, blant annet digitale medier. Om partene vedtar å senke stemmerettsalderen til under 18 år, bør de investere i tiltak som hjelper unge med å forstå, vedkjenne seg og fullbyrde rollen som aktive medborgere, blant annet gjennom borgerskap og opplæring i menneskerettigheter og ved å identifisere og ta tak i hindre for engasjement og deltagelse.

25. Komiteen bemerker at voksnes forståelse av og bevissthet om unges rett til deltagelse er viktig for at unge skal få nytte gode av denne retten, og komiteen oppfordrer partene til å investere i opplæring og bevisstgjøring, spesielt for foreldre og omsorgspersoner, fagfolk som jobber med og for unge, makthavere og beslutningstagere. Det er nødvendig med støtte for å sette voksne i stand til å være mentorer og legge til rette for at unge kan ta større ansvar for eget liv og livet til folk rundt seg.

V. Unge som trenger særskilt oppmerksomhet

26. Enkelte grupper unge mennesker kan være spesielt utsatt for flere sårbarheter og rettighetsbrudd, herunder diskriminering og sosial ekskludering. Alle tiltak som blir truffet med hensyn til lover, policyer og programmer som fokuserer på unge, bør ta hensyn til samvirkende rettighetsbrudd og den samlede negative effekten for de unge det gjelder.

Jenter

27. I ungdomstiden blir forskjeller mellom kjønn tydeligere. Tilfeller av diskriminering, forskjellsbehandling og stereotypering av jenter blir ofte mer intense, noe som fører til mer alvorlige brudd på deres rettigheter, blant annet barne- og tvangsekteskap, tidlig graviditet, kvinnelig kjønnslemlestelse, kjønnsbasert vold, psykisk og seksuell vold, misbruk, utnyttelse og trafficking.¹² Kulturelle normer som gir jenter lavere status, kan øke sannsynligheten for at jenter blir holdt hjemme, manglende tilgang til ungdoms- og videregående skole og høyere utdanning, begrensede muligheter for fritidsaktiviteter, sport, rekreasjon og å skaffe seg inntekt, manglende tilgang til kunst- og kulturliv, belastende plikter i hjemmet og ansvar for barnepass. I mange land oppgir jenter lavere score enn gutter på indikatorer for helse og livstilfredshet, en forskjell som gradvis øker med alderen.

28. Partene er nødt til å investere i foregripende tiltak som fremmer myndiggjøring av jenter, utfordrer patriarkalske og andre skadelige kjønnsroller og annen stereotypering, og juridiske reformer for å ta tak i direkte og indirekte diskriminering av jenter, i samarbeid med alle interessenter, herunder sivilsamfunnet, kvinner og menn, tradisjonelle og religiøse ledere og de unge selv. Det er nødvendig med tydelige tiltak i alle lover, policyer og programmer for å garantere at jenter skal ha de samme rettighetene som gutter.

¹² Se A/HRC/26/22, pkt. 21.

Gutter

29. Tradisjonelle forestillinger om maskulinitet og kjønnsroller knyttet til vold og dominans kan gå ut over gutters rettigheter. Slikt kan blant annet være å bli tvunget til skadelige opptaksritualer, utsatt for vold, gjenger, tvunget inn i militser, ekstremistgrupper og trafficking. Å nekte for deres sårbarhet for fysisk og seksuelt misbruk og utnyttelse skaper også dyptgående og betydelige hindre for at gutter får tilgang til informasjon om seksuell og reproduktiv helse, varer og tjenester og påfølgende mangel på vernetjenester.

30. Komiteen oppfordrer partene til å innføre tiltak som tar tak i slike rettighetsbrudd, og oppfordrer dem til å utfordre negative oppfatninger av gutter, fremme positiv maskulinitet, bekjempe kulturelle verdier basert på mannsjåvinisme og fremme økt erkjennelse av kjønnsdimensjonen i misbruket de opplever. Partene bør også erkjenne viktigheten av å involvere gutter og menn så vel som jenter og kvinner i alle tiltak som innføres for å oppnå likestilling.

Unge med funksjonshemninger

31. Komiteen har tidligere trukket frem fordommene, ekskluderingen, den sosiale isolasjonen og diskrimineringen mange barn med funksjonshemninger møter.¹³ Unge med funksjonshemninger blir, hos mange av partene, svært ofte ekskludert fra muligheter som er tilgjengelige for andre unge. De kan bli hindret fra å delta i sosiale, kulturelle og religiøse overgangsriter. Svært mange får ikke tilgang til ungdoms- og videregående skole eller høyere utdanning eller yrkesopplæring og påfølgende tilegnelse av de sosiale, pedagogiske og økonomiske ferdighetene de trenger i fremtidig sysselsetting og frihet fra fattigdom. De blir i stor utstrekning nektet tilgang til informasjon om og tjenester angående seksuell og reproduktiv helse og kan bli utsatt for tvangssterilisering eller påtvunget prevensjon, noe som er en alvorlig krenkelse av deres rettigheter og kan utgjøre tortur eller mishandling.¹⁴ Unge med funksjonshemninger er mer sårbare for fysisk og seksuell vold samt barne- eller tvangsekteskap og blir ofte nektet tilgang til rettferdighet og rettshjelp.¹⁵

32. Partene bør innføre tiltak for å bekjempe slike barrierer, garantere lik respekt for rettighetene til unge med funksjonshemninger, fremme full inkludering av dem og legge til rette for reell overgang fra ungdom til voksen alder, i samsvar med artikkel 23 i konvensjonen og anbefalingene i generell kommentar nr. 9 (2006) om rettighetene til barn med funksjonshemninger. Unge med funksjonshemninger bør i tillegg få tilbud om hjelp til å ta beslutninger for å legge til rette for at de aktivt tar del i alle saker som angår dem.

Lesbiske, homofile, biseksuelle, transkjønnede og interseksuelle unge

33. Lesbiske, homofile, biseksuelle, transkjønnede og interseksuelle ungdommer opplever ofte forfølgelse, blant annet misbruk og vold, stigmatisering, diskriminering, mobbing, utestengelse fra utdanning og opplæring samt manglende støtte fra familie og nærmiljø eller tilgang på informasjon om og tjenester i tilknytning til seksuell og reproduktiv helse.¹⁶ I ekstreme tilfeller opplever de seksuelle overgrep, voldtekt og til og med død. Slike opplevelser er forbundet med lav selvtillit, høyere forekomster av depresjon, selvmord og hjemløshet.¹⁷

¹³ Se generell kommentar nr. 9 (2006) om rettighetene til barn med funksjonshemninger, pkt. 8–10.

¹⁴ Se A/HRC/22/53.

¹⁵ Se A/66/230, pkt. 44–49.

¹⁶ Se uttalelse datert 13. mai 2015 fra Komiteen for barns rettigheter og andre FN-institusjoner og andre regionale menneskerettsinstitusjoner, tilgjengelig på www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=15941&LangID=E.

¹⁷ Ibid.

34. Komiteen fremhever at alle unge har rett til ytringsfrihet og respekt for sin fysiske og psykologiske integritet, kjønnsidentitet og økende uavhengighet. Komiteen fordømmer påleggningen av såkalte «behandlinger» for å forsøke å endre seksuell orientering og tvungen kirurgi eller behandling av interseksuelle unge. Komiteen oppfordrer sterkt partene til å avskaffe slike praksiser, oppheve alle lover som kriminaliserer eller på andre måter diskriminerer mennesker på bakgrunn av deres seksuelle orientering, kjønnsidentitet eller interseksualitet, og til å vedta lover som forbyr diskriminering på slikt grunnlag. Partene må også gå til nødvendige skritt for å beskytte alle lesbiske, homofile, biseksuelle, transkjønnede og interseksuelle unge fra alle former for vold, diskriminering eller mobbing ved å styrke allmenn bevissthet og innføre verne- og støttetiltak.

Minoritets- og urfolksungdom

35. Å ikke vie nok oppmerksomhet eller vise tilstrekkelig respekt for kulturen, verdiene og verdenssynet til unge fra minoritets- og urfolksgrupper kan føre til diskriminering, sosial utestenging, marginalisering og ekskludering i det offentlige rom. Dette gjør minoritets- og urfolksungdom mer utsatt for fattigdom, sosial urettferdighet, psykiske helseproblemer, inkludert uforholdsmessig høye selvmordsrater, svake utdanningsresultater og høy strafferate i rettssystemet.

36. Komiteen oppfordrer partene til å innføre tiltak for å støtte unge fra minoritets- og urfolksgrupper, slik at de kan nyte godt av sin kulturelle identitet og bygge på styrkene i kulturen sin for å bli aktive bidragsyttere i familie- og samfunnsnivå, med særlig vekt på vie rettighetene til unge jenter. I dette arbeidet bør partene ta opp de omfattende anbefalingene som fremgår av komiteens generelle kommentar nr. 11 (2009) om urfolksbarn og deres rettigheter etter konvensjonen.

VI. Generelle gjennomføringstiltak

37. I samsvar med generell kommentar nr. 5 (2003) om generelle tiltak for gjennomføringen av konvensjonen (art. 4, 42 og 44, pkt. 6) og nr. 19 (2016) om offentlig budsjettering for å realisere barns rettigheter (art. 4) retter komiteen oppmerksomheten mot partenes forpliktelser til å gjennomføre følgende tiltak for å lage rammeverket for å realisere barns rettigheter i ungdomstiden. Unges egne erfaringer og perspektiver bør anerkjennes fullt og tas på alvor i utarbeidelsen av slike tiltak, blant annet:

(a) omfattende og flersektorielle nasjonale strategier forankret i konvensjonen, med særlig blikk på unge, for å ta tak i de strukturelle sosiale og økonomiske årsakene bak rettighetsbruddene unge opplever, og sikre en koordinert tilnærming på tvers av departementer;

(b) å følge med på gjennomføringen for å sikre at unges rettigheter blir respektert i lovgivning, policyer og tjenester;

(c) å samle inn data som minst er delt inn etter alder, kjønn, funksjonshemming, etnisitet og sosioøkonomiske kår. For å synliggjøre unges liv anbefaler komiteen at partene enes om felles indikatorer for å måle fremgangen i gjennomføringen av unges rettigheter;

(d) transparente budsjettforpliktelser for å sikre at unge blir tilbørlig vektlagt i avveiningen mellom ulike utgiftsprioriteringer, og at prinsippene for tilstrekkelighet, hensiktsmessighet, effektivitet og likestilling blir overholdt;

(e) opplæring av alle fagfolk som jobber med og for unge om konvensjonen og forpliktelsene i den, med vekt på nødvendig kompetanse for å jobbe med unge i tråd med deres evner og anlegg i utvikling;

(f) å spre tilgjengelig informasjon om barns rettigheter og hvordan de kan anvendes, gjennom blant annet skolepensum, media, herunder digitale medier, og offentlig informasjonsmaterieil, med en særlig innsats for å nå ut til marginaliserte ungdommer.

VII. Definisjonen av barn

38. Konvensjonen forbyr all kjønnsbasert diskriminering, og aldersgrenser skal være like for jenter og gutter.

39. Partene må gjennomgå eller innføre lovgivning som anerkjenner unges rett til å ta stadig mer ansvar for avgjørelser som påvirker livet deres. Komiteen anbefaler at partene innfører juridiske lavaldrer i overensstemmelse med rettene til beskyttelse, prinsippet om barnets beste og med respekt for unges utvikling av evner og anlegg. For eksempel bør aldersgrenser anerkjenne retten til å ta avgjørelser i forbindelse med helsetjenester og behandling, samtykke i adopsjon, navneendring eller bruk av familiedomstoler. I hvert tilfelle må det anerkjennes at alle barn under lavalderen som kan vise tilstrekkelig forståelse, er berettiget til å gi eller avslå samtykke. Et frivillig og informert samtykke fra den unge skal innhentes uavhengig av hvorvidt samtykke fra foreldre eller verge er påkrevd før enhver medisinsk behandling eller prosedyre. Partene må også vurdere å innføre en lovsformodning om at unge er kompetente til å oppsøke og få tilgang til preventive eller tidsavhengige produkter og tjenester knyttet til seksuell og reproduktiv helse. Komiteen understreker at unge har rett til å ha tilgang til taushetsbelagt medisinsk rådgivning og veiledning uten samtykke fra foreldre eller verge, uavhengig av alder, om de ønsker det. Dette er noe annet enn retten til å gi medisinsk samtykke og skal ikke omfattes av noen aldersgrense.¹⁸

40. Komiteen minner partene om forpliktelsen til å anerkjenne at personer under 18 år er berettiget til kontinuerlig vern mot alle former for utnyttelse og misbruk. Komiteen fremhever igjen frem at lavaldrer bør være 18 år for ekteskap, rekruttering til militærvesen, deltagelse i risikofylt eller utbytende arbeid eller kjøp og bruk av alkohol og tobakk, med tanke på graden av risiko og skade som er forbundet med dette. Partene bør ta i betraktning behovet for å avveie beskyttelse og utviklingen av evner og anlegg, og å definere en akseptabel minstealder ved fastsettelse av seksuell lavaldrer. Partene må unngå å kriminalisere reelt samtykkende og ikke-utnyttende seksuell adferd blant unge.

VIII. Borgerrettigheter og -friheter

Fødselsregistrering

41. Manglende fødselsregistrering kan føre til ytterligere betydelige komplikasjoner i ungdomstiden, for eksempel å bli nektet grunnleggende tjenester, å ikke kunne bevise nasjonalitet eller få utstedt identifikasjonsdokumenter, økt risiko for å bli utnyttet eller utsatt for trafficking, fravær av nødvendig vern i retts- og innvandringsvesenet og å bli innskrevet i militærvesenet som mindreårig. Unge som ikke er blitt registrert ved eller umiddelbart etter fødselen, må få gratis forsinket fødselsattest og folkeregistrering.

¹⁸ Se generell kommentar nr. 12, pkt. 101.

Ytringsfrihet

42. Artikkel 13 i konvensjonen erklærer at barn har rett til ytringsfrihet, og at utøvelsen av denne retten bare kan underlegges de restriksjoner som fremgår av artikkel 13 (2). At foreldre og omsorgspersoner er forpliktet til å gi hensiktsmessig veiledning i tråd med unges gradvise utvikling av evner og anlegg, må ikke være til hinder for unges rett til ytringsfrihet. Unge har rett til å søke, motta og videreformidle informasjon og ideer og bruke formidlingsmåter, blant annet tale-, skrift- og tegnspråk og lignende nonverbale uttrykk som bilder og kunstgjenstander. Uttrykksmåter inkluderer, for eksempel, bøker, aviser, pamfletter, plakater, bannere, digitale og audiovisuelle medier, så vel som klær og personlig stil.

Religionsfrihet

43. Komiteen oppfordrer partene til å trekke alle reservasjoner fra artikkel 14 i konvensjonen, som fremhever barnets rett til religionsfrihet og anerkjenner foreldre og vergers rett og plikt til å gi barnet veiledning på en måte som er i samsvar med hans eller hennes utviklende ferdigheter (se også art. 5). Med andre ord er det barnet som utøver retten til religionsfrihet, ikke foreldrene, og foreldrerollen blir nødvendigvis mindre etter som barnet gjennom ungdomstiden spiller en stadig mer aktiv rolle i avgjørelser. Religionsfriheten skal respekteres i skolen og andre institusjoner, også med hensyn til valg om å delta i religionsundervisning, og diskriminering på bakgrunn av religiøs tro må forbyes.¹⁹

Forsamlingsfrihet

44. Unge ønsker og trenger å tilbringe stadig mer tid sammen med sine jevnaldrende. Fordelene ved dette er ikke bare sosiale, men bidrar også til ferdigheter som er grunnleggende for vellykkede relasjoner, vellykket sysselsetting og samfunnsdeltagelse, og utvikler blant annet emosjonell kompetanse, følelse av tilhørighet, ferdigheter som for eksempel konfliktløsning og styrket tillit og intimitet. Å samles med jevnaldrende er en viktig byggestein i unges utvikling, og verdien av dette må anerkjennes i skole- og læreomgivelser, fritidsaktiviteter, kulturelle aktiviteter og muligheter for sosialt, samfunnsmessig, religiøst og politisk engasjement.

45. Partene må garantere at unges rett til forsamlingsfrihet og fredelige sammenkomster i alle former blir fullt ut respektert, i overensstemmelse med begrensningene som er skissert i artikkel 15 (2) i konvensjonen, blant annet gjennom å tilby trygge soner til både jenter og gutter. Unge må anerkjennes juridisk så de kan stifte sine egne foreninger, klubber, organisasjoner, parlamenter og forum, både i og utenfor skolen, danne nettverk online, melde seg inn i politiske partier og slutte seg til eller stifte egne fagforeninger. Det må også innføres tiltak for å beskytte dem som forsvarer unges rettigheter, spesielt jenter, som ofte opplever kjønns spesifikk trusler og vold.

Personvern og konfidensialitet

46. Retten til privatliv blir stadig viktigere gjennom ungdomstiden. Komiteen har gjentatte ganger uttrykt bekymring for krenkelse av privatliv for eksempel når det gjelder konfidensiell medisinsk rådgivning; plasser og eiendelene til unge i institusjoner; korrespondanse og annen kommunikasjon, enten i familien eller under andre former for omsorg; og blottstilling av disse i straffeforfølgelse.²⁰ Retten til privatliv

¹⁹ Se, for eksempel, CRC/C/15/Add.194, pkt. 32 og 33, og CRC/C/15/Add.181, pkt. 29 og 30.

²⁰ Se United Nations Children's Fund (UNICEF), *Implementation Handbook on the Convention on the Rights of the Child* (2007), ss. 203–211. Tilgjengelig på www.unicef.org/publications/files/Implementation_Handbook_for_the_Convention_on_the_Rights_of_the_Child_Part_1_of_3.pdf.

gir også unge rett til å få tilgang til journalene sine i skolevesenet, helsevesenet, barneomsorgen, barnevernet og rettsvesenet. Slik informasjon skal bare være tilgjengelig i overensstemmelse med rettssikkerhetsgarantier og for personer som etter loven er autorisert til å motta og bruke den.²¹ Partene skal gjennom dialog med unge fastslå hvor krenkelser av privatlivet har funnet sted, herunder i forbindelse med personlig deltagelse i det digitale miljøet og opplysninger som er brukt av kommersielle og andre aktører. Partene må også ta treffe alle hensiktsmessige tiltak for å styrke og sikre respekten for konfidensiell informasjon og unges privatliv, i samsvar med deres utvikling av evner og anlegg.

Rett til informasjon

47. Tilgang til informasjon omfatter alle typer medier, men det digitale miljøet må vies særskilt oppmerksomhet ettersom unge stadig mer bruker mobilteknologi, og ettersom sosiale og digitale medier blir den viktigste kanelen hvor de kommuniserer og mottar, skaper og formidler informasjon. Unge bruker internett til for eksempel å utforske egen identitet, lære, delta, uttrykke meninger, spille, sosialisere, engasjere seg politisk og finne arbeidsmuligheter. I tillegg gir internett muligheter til å få tilgang til helseinformasjon, støtte og hjelp og kilder til råd og veiledning, og dette er noe partene kan nyttiggjøre seg av som en metode for å kommunisere med og engasjere unge. Muligheten for tilgang til relevant informasjon kan ha en betydelig, positiv innvirkning på likestillingen. Anbefalingene fra «days of general discussion» om media i 1996 og 2014 er særskilt relevant for unge.²² Partene må treffe tiltak for å sikre at alle unge, uten diskriminering, har tilgang til forskjellige former for medier, og opprettholde og jobbe fram lik tilgang til digitalt borgerskap, blant annet gjennom å fremme universelt tilgjengelige formater for unge med funksjonshemninger. Opplæring og støtte skal gis som del av grunnleggende skolepensum for å sikre at unge utvikler digitale ferdigheter, ferdigheter innen informasjon og media og sosial kompetanse.²³

48. Det digitale miljøet kan også gjøre unge utsatt for farer, som for eksempel nettsvindler, vold og hatprat, sexistisk omtale av jenter og lesbiske, homofile, biseksuelle, transkjønnede og interseksuelle unge, nettmobbing, lokking til seksuell utnyttelse, trafficking og barneporno, overseksualisering og å bli gjort til mål for væpnede eller ekstremistiske grupper. Dette må imidlertid ikke begrense unges tilgang til det digitale miljøet. I stedet bør sikkerheten deres fremmes gjennom helhetlige strategier, blant annet digital kompetanse med hensyn til farer på internett, og strategier for å holde dem trygge, styrke lovgivningen og politiets arbeid for å ta tak i misbruk på nett og bekjempe straffløshet, og lære opp foreldre og fagfolk som jobber med barn. Partene oppfordres til å sikre at unge aktivt får ta del i utarbeidelsen og implementeringen av tiltak som tar sikte på å skape nettsikkerhet, blant annet gjennom likemannsopplæring. Det er nødvendig med investeringer i utvikling av teknologiske løsninger for forebygging og beskyttelse og tilgjengeligheten av assistanse og hjelp. Partene oppfordres til å kreve at bedrifter foretar en selskaps gjennomgang om barns rettigheter med mål om å identifisere, forebygge og forminske omfanget av risikoer for barns rettigheter når de bruker digitale medier og informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

²¹ Se menneskerettighetskomiteens generelle kommentar nr. 16 (1988) om rette til privatliv, pkt. 2–4.

²² For 2014-diskusjonen se www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf; for 1996 diskusjonen, se www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/Recommendations/Recommendations1996.pdf.

²³ Se www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2014/DGD_report.pdf, pkt. 95.

IX. Vold mot barn

Vern mot alle former for vold

49. Komiteen henviser partene til anbefalingene i generell kommentar nr. 13 (2011) om barnets rett til frihet fra alle former for vold, og nr. 18 (2014) om skadelige praksiser for utstrakte lovmessige, administrative, samfunnsmessige og utdanningsmessige tiltak for å få en slutt på alle former for vold, inkludert et lovforbud mot fysisk avstraffelse i alle sammenhenger, og å gjøre om på og få slutt på alle skadelige praksiser. Partene må skape flere muligheter for å trappe opp institusjonelle planer for forebygging og rehabilitering og reintegrering av unge ofre i samfunnet. Komiteen understreker behovet for å involvere unge i utarbeidelsen av forebyggingsstrategier og vernetiltak for voldsofre.

X. Familiemiljø og alternativ omsorg

Støtte til foreldre og omsorgspersoner

50. Foreldre og omsorgspersoners rolle med å gi sikkerhet, emosjonell stabilitet, oppmuntring og beskyttelse til barn, forblir viktig gjennom hele ungdomstiden. Komiteen fremholder at partenes forpliktelser til å yte hensiktsmessig hjelp til foreldre og omsorgspersoner, som det fremgår av artiklene 18 (2) og (3) i konvensjonen, og å bistå foreldre i å tilby den støtten og de boforholdene som er nødvendig for optimal utvikling i henhold til artikkel 27 (2), gjelder like mye for foreldrene til ungdommer. Slik støtte må respektere rettighetene og de utviklende ferdighetene til unge og deres økende bidrag i eget liv. Partene må se til at de ikke i tradisjonelle verdiers navn tolererer eller overser vold, underbygger skjeve maktrelasjoner i familien og slik frarøver unge mennesker muligheten til å hevde sine grunnleggende rettigheter.²⁴

51. Komiteen retter partenes oppmerksomhet mot betydningen av et voksende skille mellom miljøene der unge bor, kjennetegnet av den digitale æraen og globalisering, og miljøene der foreldrene eller omsorgspersonene deres vokste opp. Unge utsettes for og blir uunnngåelig påvirket av en global kommersiell verden, som ikke er påvirket eller regulert av foreldrenes eller samfunnets verdier, som kan stå i veien for forståelse mellom generasjonene. Disse omskiftelige omgivelsene skaper allerede utfordringer for foreldre eller omsorgspersoners evne til å kommunisere godt med unge og gi dem veiledning og beskyttelse på en måte som tar hensyn til de gjeldende realitetene i livene deres. Komiteen anbefaler at partene sammen med unge og deres foreldre og foresatte forsker på hva slags veiledning, bistand, opplæring og støtte som trengs for å hjelpe til å ta tak i generasjonskløften i erfaringer.

Unge i alternativ omsorg

52. Det er grundig bevist at unge ved store langtidsinstitusjoner oppnår svake resultater, det gjelder også unge i andre former for alternativ omsorg, som fosterhjem og omsorgsgrupper, om enn i langt mindre grad. Disse ungdommene opplever svakere resultater i skolen, avhengighet av trygdeytelser og høyere risiko for hjemløshet, fengsling, uønsket graviditet, tidlig foreldreskap, stoffmisbruk, selvskading og selvmord. Unge i alternativ omsorg må vanligvis ut når de når 16–18-årsalderen, og er spesielt utsatt for seksuelt misbruk og utnyttelse, trafficking og vold siden de mangler støtteordninger eller beskyttelse og ikke er blitt gitt andre muligheter

²⁴ Se A/HRC/32/32.

til å tilegne seg ferdigheter og muligheter til å beskytte seg selv. De med funksjonshemninger blir ofte nektet muligheter til å bo i bofellesskap og blir overført til vokseninstitusjoner, hvor de har høyere risiko for å bli offer for vedvarende rettighetskrenkelser.

53. Partene må forplikte seg tydelig til å investere mer i å bistå unge i alternativ omsorg. Å prioritere fosterhjem og mindre hjem må følges opp med nødvendige tiltak for å bekjempe diskriminering, sikre regelmessige vurderinger av situasjonen til hver enkelt ungdom, støtte utdannelsen deres, gi dem en reell stemme i prosesser som påvirker dem, og unngå flerfoldige flyttinger. Partene oppfordres til å sikre at institusjonalisering kun brukes som en siste utvei, og å sikre tilstrekkelig egnet beskyttelse av alle barn som bor på institusjoner, blant annet gjennom tilgang til konfidensielle klageordninger og rettshjelp. Partene bør også innføre tiltak for å støtte selvstendigheten og forbedre livsmulighetene til unge i alternativ omsorg og ta tak i særskilte sårbarheter og usikkerheter de møter når de blir gamle nok til å forlate slik omsorg.

54. Unge som går ut av alternativ omsorg, trenger støtte til å forberede seg på overgangen, få tilgang til sysselsetting, et sted å bo og psykologisk støtte, delta i rehabilitering med familiene sine der dette er i deres egeninteresse, og få tilgang til ettervernstjenester i samsvar med Retningslinjer for alternativ omsorg for barn.²⁵

Ungdomsstyrte familier

55. Et betydelig antall unge er den viktigste omsorgspersonen i familien sin, enten fordi de selv er foreldre, eller fordi foreldrenes deres har dødd eller forsvunnet eller er fraværende. Artiklene 24 og 27 i konvensjonen krever at unge foreldre og omsorgspersoner får grunnleggende kunnskap om barnehelse, ernæring og amming og hensiktsmessig støtte for å bistå dem i å oppfylle pliktene sine overfor barna de er ansvarlige for, og om nødvendig materiell bistand med hensyn til ernæring, klær og husly. Unge omsorgspersoner trenger ekstra støtte for å kunne nyte godt av rettighetene sine til utdanning, lek og deltagelse. Spesielt bør partene innføre sosiale beskyttelsestiltak på viktige livsstadier og møte de særegne behovene til unge omsorgspersoner.

XI. Grunnleggende helse og velferd

Helsevesen

56. Helsetjenester er sjelden utformet for å imøtekomme unge menneskers særegne behov, et problem som er sammensatt av mangelen på demografisk og epidemiologisk informasjon og statistikk delt inn etter alder, kjønn og funksjonsevne. Når unge mennesker søker hjelp, opplever de ofte juridiske og økonomiske barrierer, diskriminering, manglende konfidensialitet og respekt, vold og misbruk, stigmatisering og fordomsfulle holdninger hos helsepersonell.

57. Unges helseresultater er hovedsakelig en konsekvens av avgjørende sosiale og økonomiske faktorer og strukturelle forskjeller, overbragt gjennom adferd og aktivitet, på individ-, gruppe-, familie-, skole-, nærmiljø- og samfunnsnivå. Følgelig bør partene, i samarbeid med unge, gjennomføre undersøkelser med flere interessegrupper om arten og omfanget av helseproblemer hos unge, og barrierene unge møter når de søker tilgang til tjenester, som grunnlag for fremtidig, omfattende helsepolitikk, planer og folkehelsestrategier.

²⁵ Generalforsamlingens resolusjon 64/142, vedlegg. Se også barnekomiteens generelle kommentar nr. 9.

58. Mental helse og psykososiale problemer, for eksempel selvmord, selvskading, spiseforstyrrelser og depresjon, er viktige årsaker til vanhelse, sykdom og dødelighet blant unge, spesielt blant dem i sårbare grupper.²⁶ Slike problemer skyldes et komplekst samspill av genetiske, biologiske, personlighets- og miljømessige årsaker og er sammensatt av for eksempel erfaringer med konflikt, flytting, diskriminering, mobbing og sosial utestengelse samt press i forbindelse med kroppsbilde og «perfeksjons»-kultur. Kjente faktorer som fremmer resiliens og sunn utvikling og beskytter mot psykiske helsevansker, er blant annet sterke relasjoner til og støtte fra sentrale voksenpersoner, gode rollemodeller, høy levestandard, tilgang til god ungdoms- og videregående skole, frihet fra vold og diskriminering, muligheter til å påvirke og ta beslutninger, bevissthet om mental helse, problemløsnings- og mestringsferdigheter og sunne omgivelser. Komiteen understreker at partene må benytte en tilnærming basert på folkehelse og psykososial støtte heller enn overmedisinering og institusjonalisering. Det er nødvendig med en omfattende tverrsektoriell respons, gjennom et helhetlig psykisk helsevern for unge, som omfatter foreldre, jevnaldrende, den utvidede familien og skoleverket, og å gi støtte og assistanse gjennom fagpersonell.²⁷

59. Komiteen oppfordrer partene til å vedta omfattende kjønns- og seksualitetsbevisst politikk for seksuell og reproduktiv helse for unge, med vekt på at det er diskriminerende at unge har ulik tilgang på slik informasjon og slike produkter og tjenester.²⁸ Manglende tilgang på slike tjenester bidrar til at unge jenter er den gruppen med høyest risiko for dødsfall eller alvorlige eller livsvarige skader ved graviditet og fødsel. Alle unge skal ha tilgang til gratis, konfidensielle, ungdomsrettede og ikke-diskriminerende tjenester for, informasjon om og opplæring i seksuell og reproduktiv helse, tilgjengelig både på nett og ved personlig oppmøte. Tjenestene, informasjonen og opplæringen skal blant annet omfatte familieplanlegging, svangerskapsforebygging, herunder angrepiller, prevensjon, lindring og behandling av seksuelt overførbare infeksjoner, rådgivning, omsorg før graviditet, mødrehelsetjenester og menstruasjonshygiene.

60. Det skal ikke være noen hindre for tjenester, informasjon og rådgivning om seksuell og reproduktiv helse og rettigheter, så som krav om samtykke eller tillatelse fra tredjepart. I tillegg er det nødvendig med en særskilt innsats for å bekjempe hindre i form av stigmatisering og frykt som for eksempel unge jenter, funksjonshemmede jenter og lesbiske, homofile, biseksuelle, transkjønnede og interseksuelle unge opplever når de får tilgang til slike tjenester. Komiteen oppfordrer partene til å avkriminalisere abort for å sikre at jenter har tilgang til trygg abort og tjenester i ettertid, gjennomgå lovgivning med sikte på å garantere varetagelse av interessene til gravide unge og se til at deres mening alltid blir hørt og respektert i abortrelaterte avgjørelser.

61. Alderstilpasset, omfattende og inkluderende opplæring i seksuell og reproduktiv helse, som er basert på vitenskapelig dokumentasjon og menneskerettighetsstandarder og utarbeidet i samarbeid med unge, skal være en del av obligatorisk skolepensum og nå unge utenfor skolevesenet. Oppmerksomhet bør vies likestilling mellom kjønnene, seksuelt mangfold, rettigheter knyttet til seksuell og reproduktiv helse, ansvarlig foreldreskap og seksuell adferd og forebygging av vold, samt å forhindre tidlig graviditet og seksuelt overførbare infeksjoner. Informasjonen bør være tilgjengelig i alternative formater for å sikre at den er tilgjengelig for alle unge, spesielt unge med funksjonshemninger.

²⁶ Se generell kommentar nr. 15 (2013) om barnets rett til å nyte godt av den høyest oppnåelige helsestandard, pkt. 38.

²⁷ Se A/HRC/32/32.

²⁸ Se Komiteen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheters generelle kommentar nr. 20 (2009) om ikke-diskriminering i økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter, pkt. 29.

Hiv/aids

62. Unge er den eneste aldersgruppen der dødsfall som følge av aids øker.²⁹ Unge kan oppleve utfordringer med å få tilgang til antiretroviral behandling og å bli værende i behandling; behovet for å innhente samtykke fra foresatte for å få tilgang til hivrelaterte tjenester, avsløring og stigmatisering er noen av hindrene. Unge jenter er uforholdsmessig utsatt og står for to tredeler av nye infeksjoner. Lesbiske, homofile, biseksuelle og transkjønnede unge, unge som bytter sex mot penger, varer eller tjenester, eller unge sprøytenarkomane, har også høyere risiko for hiv-infeksjoner.

63. Komiteen oppfordrer partene til å anerkjenne unges mangfoldige virkeligheter og sikre at de har tilgang til konfidensiell hiv-testing og rådgivningstjenester og til evidensbasert hiv-prevensjon og behandlingsprogrammer som administreres av fagpersonale som fullt ut respekterer unges rett til privatliv og ikke-diskriminering. Helsetjenestene skal inkludere hiv-relatert informasjon, testing og diagnostikk; informasjon om svangerskapsforebygging og bruk av kondomer; pleie og behandling, inkludert antiretroviral og annen medisin og tilhørende teknikker for pleie og behandling av hiv/aids; råd om riktig ernæring; åndelig og psykososial støtte; og familie-, nærmiljø- og hjemmebasert pleie. Det må også vurderes å gjennomgå hiv-spesifikk lovgivning som kriminaliserer uforsettlig overføring av hiv og hemmelighold av hiv-status.

Narkotikabruk blant unge

64. Unge har større risiko for å begynne å bruke narkotika og kan ha høyere risiko for å pådra seg narkotikarelaterte skader enn voksne, og narkotikabruk som begynner i tenårene, fører oftere til avhengighet. De som har høyest risiko for å pådra seg narkotikarelaterte skader, er unge på gaten, de som er ekskludert fra skolen, de med bakgrunn med traumer, familiebrudd eller misbruk, og de som bor i familier som strever med stoffavhengighet. Partene er forpliktet til å beskytte unge fra ulovlig bruk av narkotiske og psykotropiske stoffer. Partene må sikre unges rett til helse i forbindelse med bruk av slike stoffer samt tobakk, alkohol og løsemidler og få på plass forebygging, skadelindring og behandlingstilbud for avhengighet, uten diskriminering og med tilstrekkelige budsjettmidler. Alternativer til straffende eller tvangsmessige fremgangsmåter i tilknytning til narkotikabekjempelse blant unge er velkomne.³⁰ Unge bør også gis korrekt og objektiv informasjon basert på vitenskapelig dokumentasjon med sikte på å forebygge og minimere skade fra stoffbruk.

Skader og trygge omgivelser

65. Uforsettlige skader eller skader som følge av vold er en viktig årsak til død og funksjonsnedsettelse blant unge. De fleste uforsettlige skadene er følger av trafikkulykker, drukning, brannskader, fall og forgiftning. For å redusere risikoen bør partene utarbeide flersektorielle strategier som inkluderer lovgivning som krever bruk av verneutstyr, regler for kjøring i ruspåvirket tilstand og for tillatelser, opplæringsprogrammer, utvikling av ferdigheter og adferdsendring, tilpasning til omgivelsene og tilbud om pleie- og rehabiliteringstjenester til dem som kommer til skade.

Tilfredsstillende levestandard

66. Fattigdom setter dype spor gjennom ungdomstiden og fører noen ganger til alvorlig stress og usikkerhet og til sosial og politisk utestengelse. Løsninger på økonomiske vanskeligheter ungdom blir satt i eller selv havner i, kan innebære å droppe

²⁹ Se http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/112750/1/WHO_FWC_MCA_14.05_eng.pdf?ua=1, s. 3.

³⁰ Se A/HRC/32/32.

ut av skolen, bli del av barne- eller tvangsekteskap, bli innblandet i seksuell utnyttelse, trafficking, farlig eller utbytende arbeid eller arbeid som kommer i veien for utdanning, bli medlem i en gjeng, bli rekruttert til militser og migrasjon.

67. Partene minnes på at ethvert barn har rett til en levestandard som er velegnet for fysisk, mental, åndelig, moralsk og sosial utvikling, og oppfordres til å innføre minimumsgrenser for sosial beskyttelse som gir unge og familiene deres en garantert minsteinntekt, beskyttelse mot økonomiske sjokk og langvarige økonomiske kriser og tilgang til velferdstjenester.

XII. Utdanning, fritid og kulturell aktivitet

Utdanning

68. Å garantere retten til allmenn, god og inkluderende utdanning og opplæring er den aller viktigste politiske investeringen partene kan gjøre for å sikre umiddelbar og langsiktig utvikling for unge, og en voksende bevismengde viser de positive virkningene av spesielt ungdoms- og videregående skole.³¹ Partene oppfordres til å innføre bredt tilgjengelig ungdoms- og videregående skole for alle, noe som haster, og å gjøre høyere utdanning tilgjengelig for alle på grunnlag av kapasitet med alle hensiktsmessige midler.

69. Komiteen er dypt bekymret for utfordringene mange av partene har med å oppnå likestilling i innskrivningen av jenter og gutter og å holde jenter i skolen etter barneskolen. Å investere i ungdoms- og videregående skole for jenter, en nødvendig forpliktelse for å følge artiklene 2, 6 og 28 i konvensjonen, bidrar også til å beskytte jenter fra barne- og tvangsekteskap, seksuell utnyttelse og tidlig graviditet og bidrar betydelig til fremtidige økonomiske utsikter for jenter og barna deres. Det bør også investeres i strategier som fremmer positive kjønnsrelasjoner og sosiale normer; å ta tak i seksuell og kjønnsbasert vold, inkludert i skolen; og å fremme positive rollemodeller, familiestøtte og økonomisk myndiggjøring av kvinner, for å bekjempe juridiske, politiske, kulturelle, økonomiske og sosiale barrierer som er til hinder for jenter. Videre må partene vedkjenne seg det økende antallet gutter som ikke er innskrevet og ikke blir værende i skolen, finne årsakene og treffe egnede tiltak for å bidra til at gutter blir værende i utdanning.

70. Med bekymring merker komiteen seg antallet marginaliserte ungdommer som ikke får mulighet til å gå over i ungdoms- og videregående skole, for eksempel unge som lever i fattigdom; lesbiske, homofile, biseksuelle, transkjønnede og interseksuelle unge; minoritetsungdom; unge med psykososiale, fysiske og psykiske funksjonshemninger; unge som migrerer; unge i områder med væpnet konflikt eller naturkatastrofer; og unge som bor på gaten eller arbeider. Foregripende tiltak må til for å få slutt på diskriminering av marginaliserte grupper med hensyn til tilgang på utdanning, blant annet ved å etablere ordninger for kontantoverføring, respektere minoritets- og urfolkskulturer og barn fra alle religiøse samfunn, jobbe frem inkluderende utdanning for barn med funksjonshemninger, bekjempe mobbing og diskriminerende holdninger i utdanningssystemet og tilby utdanning i flyktningleirer.

71. Det må gjøres en innsats for å rådføre seg med unge om barrierene som hindrer dem i å bli i skolen, gitt det høye antallet som tidlig faller fra skolen før de lærer å lese og skrive eller tilegner oppnår kvalifikasjoner. Komiteen har observert følgende medvirkende faktorer: avgifter og tilhørende kostnader; fattigdom i familien og mangel på gode sosiale beskyttelsesordninger, inkludert tilstrekkelig helseforsikring; mangel på tilstrekkelige og trygge sanitærforhold for jenter; utnyttelse av gravide skolejenter og unge mødre;

³¹ Se www.unicef.org/adolescence/files/SOWC_2011_Main_Report_EN_02092011.pdf.

vedvarende bruk av grov, inhuman og nedverdiggende avstraffelser; mangel på effektive tiltak for å eliminere seksuell trakassering i skolen; seksuell utnyttelse av jenter; omgivelser som ikke fremmer inkludering av og trygghet for jenter; lite formålstjenlig pedagogikk; irrelevant eller utdatert pensum; manglende evne til å engasjere studenter i egen læring; og mobbing. I tillegg mangler skoler ofte den fleksibiliteten som må til for at unge skal kunne kombinere forpliktelser til arbeid og/eller familieomsorg med utdanning, og uten dette kan det være de ikke lenger har råd til utgiftene knyttet til skolegangen. I samsvar med artikkel 28 (1) (e) i konvensjonen og bærekraftsmål 4 må partene innføre omfattende og foregripende tiltak for å ta tak i alle disse faktorene og øke innskrivningen til og deltagelsen i skolen, gjøre at færre forlater skolen tidlig, og gi dem som har forlatt skolen, muligheter til å fullføre utdanningen.

72. Komiteen viser også til sin generelle kommentar nr. 1 (2001) om utdanningens formål, hvor komiteen fremholder behovet for at utdanningen setter barnet i sentrum, er barnevennlig og myndiggjørende og understreker viktigheten av mer samarbeidende og deltagende pedagogikk.³² Pensum for ungdoms- og videregående skole bør utformes for å ruste unge til aktive deltagelse, å utvikle respekt for menneskerettigheter og grunnleggende rettigheter, fremme samfunnsengasjement og skikke unge til ansvarlig livsførsel i et fritt samfunn. For å utvikle unges ypperste potensial og holde dem i skolen bør utformingen av læringsmiljøene vurderes for å sikre at de utnytter unges kapasitet til å lære, motivasjon til å jobbe med hverandre og myndiggjøring og fokuserer på erfaringsbasert læring, utforskning og grensetesting.

Overgangen fra utdanning til opplæring og/eller anstendig arbeid

73. Et betydelig antall unge er ikke i utdanning, opplæring eller arbeid, noe som fører til uforholdsmessig høy grad av arbeidsledighet, undersysselsetting og utnyttning etter hvert som de nærmer seg voksen alder. Komiteen oppfordrer partene til å hjelpe unge utenfor skolen på en måte som er passende for alderen deres, for å legge til rette for overgangen til anstendig arbeid, blant annet ved å sikre samsvar mellom opplæringslov og arbeidsrett, og å vedta politikk som fremmer fremtidig sysselsetting av unge.³³ I tråd med artikkel 28 (1) (d) bør partene gjøre informasjon og veiledning om utdanning og yrkesliv tilgjengelig for unge.

74. Både formell og uformell utdanning og opplæring må være utformet med tanke på kompetansen³⁴ som kreves i det moderne arbeidsmarkedet i det 21. århundre, og inkludere sosial og overførbar kompetanse i pensum; utvide mulighetene for eksperimentell eller praktisk læring; utvikle yrkestrening basert på krav i arbeidsmarkedet; etablere offentlig–privat samarbeid for entreprenørskap, internship og lærlingplasser; og gi veiledning om muligheter innen akademia og arbeidslivet. Partene bør også spre informasjon om arbeidsrett, herunder rettigheter som gjelder medlemskap i fagforeninger og bransjeorganisasjoner.

Fritid, rekreasjon og kunst

75. Unges rett til hvile og fritid og til å engasjere seg og delta fritt i lek, fritids- og kunstneriske aktiviteter, både online og offline, er grunnleggende for at de kan

³² Se barnekomiteens generelle kommentar nr. 1 (2001) om utdanningens formål, pkt. 2.

³³ Delmål 8.6 i Bærekraftige utviklingsmål handler om «ungdom» (unge voksne mellom 15 og 24 år). Se generalforsamlingens resolusjon 70/1.

³⁴ Termen «kompetanser for det 21. århundre» viser til et bredt sett kunnskap, ferdigheter, arbeidsvaner og personlige egenskaper som anses – av lærere, skolereformatorer, professorer, arbeidsgivere og andre – å være helt avgjørende for å lykkes i verden i dag, spesielt i universitetsprogrammer og nåtidens karrierer og arbeidsplasser.

utforske identiteten sin, noe som lar ungdom utforske kulturen sin, skape nye kunstneriske uttrykk, stifte relasjoner og utvikle seg som mennesker. Fritid, rekreasjon og kunst gir unge en opplevelse av å være unike, en følelse som er grunnleggende for retten til menneskelig verdighet, optimal utvikling, ytringsfrihet, deltagelse og privatliv. Komiteen merker seg dessverre at disse rettighetene i stor grad blir vanskjøttet i ungdomstiden, særlig for jenter. Frykt og fiendtlighet overfor unge i det offentlige rom, og mangel på ungdomsvennlig byplanlegging, infrastruktur for utdanning og for fritidsaktiviteter kan stå i veien for friheten til å delta i fritidsaktiviteter og sport. Komiteen retter partenes oppmerksomhet mot rettighetene som fremgår av artikkel 31 i konvensjonen, og anbefalingene fra komiteen i generell kommentar nr. 17 (2013) om barnets rett til hvile fritid og lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunst.

XIII. Særskilte beskyttelsestiltak

Migrasjon

76. Et økende antall unge jenter og gutter migrerer, enten i eller utenfor opphavslandet, på leting etter høyere levestandard, utdanning eller familiegjengforening. Migrasjon gir mange unge betydelige sosiale og økonomiske muligheter. Imidlertid innebærer det også risikoer, blant annet for fysisk skade, psykologiske traumer, marginalisering, diskriminering, fremmedfrykt og seksuell og økonomisk utnyttelse og ved kryssing av landegrensar også innvandrings-razziaer og internering.³⁵ Mange unge innvandrere blir nektet tilgang på utdanning, innkvartering, rekreasjon, deltagelse, beskyttelse og sosialhjelp. Selv der rettene til tjenester er beskyttet i lov- og regelverk, møter unge administrative og andre hindre fra å få tilgang til slike tjenester, blant annet: krav om ID-papirer eller personnummer; skadelige og upresise metoder for aldersfastsettelse; økonomiske og språklige barrierer; og risikoen for at det å få tilgang til tjenester vil føre til internering eller deportasjon.³⁶ Komiteen henviser partene til de omfattende anbefalingene den har utarbeidet med hensyn til innvandrerbarn.³⁷

77. Komiteen understreker at artikkel 22 i konvensjonen anerkjenner at flyktningbarn og asylsøkende barn trenger særskilte tiltak om de skal kunne nyte godt av rettighetene sine og nyttiggjøre seg av ytterligere sikkerhetsordninger de har gjennom det internasjonale regimet for vern av flyktninger. Disse ungdommene bør ikke bli utsatt for påskyndet utkastning, men heller bli vurdert sluppet inn på territoriet, og de bør ikke bli returnert eller nektet tilgang før det er fastsatt hva som er best for dem, og behovet for internasjonal beskyttelse er fastsatt. Partene skal, i tråd med forpliktelsen etter artikkel 2 om å respektere og sikre rettighetene til alle barn i deres jurisdiksjon uavhengig av status, innføre alders- og kjønns sensitiv lovgivning som regulerer både enslige flyktninger og asylsøkende unge og unge som er kommet bort fra foreldrene, samt migranter, basert på prinsippet om barnets beste og å prioritere vurderingen av beskyttelsesbehov fremfor fastsettelse av innvandrerstatus, forby innvandringsrelatert internering og vise til anbefalingene i generell kommentar nr. 6 (2005) om behandlingen av enslige og adskilte barn utenfor opprinnelseslandet, og ta tak i den særskilte sårbarheten til disse unge menneskene.³⁸ Partene skal også iverksette tiltak for å

³⁵ Se www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CRC/Discussions/2012/DGD2012ReportAndRecommendations.pdf.

³⁶ Se Den europeiske unions byrå for grunnleggende rettigheter, «Apprehension of migrants in an irregular situation – fundamental rights considerations», 9. oktober 2012. Tilgjengelig på https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2013-apprehension-migrants-irregular-situation_en.pdf.

³⁷ Se fotnote 35 ovenfor.

³⁸ Se generell kommentar nr. 6 (2005) om behandling av enslige barn og enslige barn med følge personer utenfor deres opprinnelige hjemland.

ta tak i faktorene som driver unge til å migrere, og sårbarhetene og rettighetsbruddene som møter unge som blir etterlatt når foreldrene emigrerer, blant annet å falle fra skolen, barnearbeid, sårbarhet for vold og kriminalitet og belastende hjemlige plikter.

Trafficking

78. Mange unge står i fare for å bli ofre for menneskehandel for å bli økonomisk eller seksuelt utnyttet. Partene bes innstendig om å få på plass omfattende og systematiske prosedyrer for å innhente data om salg av, handel med og bortføring av barn, sikre at dataene er kategorisert, og vie særskilt oppmerksomhet til barn i spesielt sårbare omstendigheter. Partene må også investere i rehabiliterings- og reintegreringstjenester og psykososial støtte for barneofre. Oppmerksomhet må også vies kjønnsaspektene ved sårbarhet og utnyttelse. Bevisstgjøringskampanjer, blant annet gjennom sosiale medier, må gjennomføres for å gjøre foreldre og barn klar over farene for både innenlands og internasjonal trafficking. Partene bes innstendig om å ratifisere den valgfrie protokollen i barnekonvensjonen om salg av barn, barneprostitusjon og barnepornografi og å tilpasse lovgivningen deretter.

Konflikter og kriser

79. Væpnet konflikt og humanitære katastrofer fører til at sosiale normer og støttestrukturer i familier og nærmiljø bryter sammen. Omstendighetene tvinger mange fordrevne og kriserammede unge til å påta seg voksne ansvarsoppgaver og utsetter dem for risiko for seksuell og kjønnsbasert vold, barne- og tvangsekteskap og menneskehandel. Dessuten har unge i slike situasjoner større sjanser for å bli nektet utdanning, ferdighetstrening, trygge arbeidsmuligheter og tilgang til velegnede seksuelle og reproduktive helsetjenester og tilhørende informasjon, og for å oppleve isolasjon, diskriminering og stigmatisering, psykiske helseproblemer og risikofylt adferd.

80. Komiteen er bekymret over at humanitære programmer ikke greier å ta tak i unges særskilte behov og rettigheter. Komiteen anmoder partene om å sikre at unge gis systematiske muligheter til å spille en aktiv rolle i utarbeidelsen og utformingen av verneordninger og forsonings- og fredsbyggingsprosesser. Betydelige investeringer i gjenoppbygging og overgang etter konflikt bør ses på som en mulighet for unge til å bidra til økonomisk og sosial utvikling, resiliensbygging og fredelig overgangstid i landet. I tillegg bør beredskapsprogrammer ta hensyn til unge, og anerkjenne både deres sårbarhet og rett til beskyttelse, og deres potensielle rolle i å bistå lokalsamfunn og bidra til å redusere risikoer.

Rekruttering til væpnede styrker og grupper

81. Komiteen uttrykker dyp bekymring for det faktum at unge gutter og jenter blir rekruttert, deriblant via bruk av sosiale medier, til statlige væpnede styrker, væpnede grupper og militser, og ber innstendig partene om å ratifisere den valgfrie protokollen i barnekonvensjonen om barn i væpnet konflikt. Komiteen er også bekymret for unges sårbarhet for å bli forledet av terroristpropaganda, ekstremistiske synspunkter og å bli involvert i terroraktivitet. Forskning bør gjennomføres sammen med unge for å utforske faktorene som driver dem til å ta del i slike aktiviteter, og partene bør treffe nødvendige tiltak som svar på funnene, og vie særskilt oppmerksomhet til tiltak som fremmer sosial integrering.

82. Partene bør sikre rehabilitering og kjønns sensitiv reintegrering av unge som er blitt rekruttert til væpnede styrker og grupper, herunder unge som migrerer, og forby rekruttering eller bruk av unge i alle krigshandlinger så vel som i freds- eller våpenhvileforhandlinger

og -avtaler med væpnede grupper.³⁹ Partene bør også støtte unges muligheter til å delta i fredsbevegelser og mellommenneskelige tilnærminger til ikke-voldelig konfliktløsning forankret i lokalsamfunn, for å sikre at intervensjonene er bærekraftige og kulturelt tilpasset. Komiteen oppfordrer partene til å innføre kraftige tiltak for å sikre at tilfeller av konfliktrelatert seksuell vold, seksuell utnyttelse og seksuelt misbruk og andre menneskerettighetsbrudd overfor unge mennesker blir omgående og tilbørlig tatt tak i.

83. Komiteen erkjenner at unge i mange deler av verden blir rekruttert til gjenger og *pandillas*, som ofte tilbyr sosial støtte, en kilde til inntekt, beskyttelse og identitetsfølelse i mangelen på muligheter til å oppnå slike mål gjennom lovlydig aktivitet. Imidlertid er klimaet av frykt, usikkerhet, trusler og vold som gjengmedlemskap fører med seg, en trussel mot realiseringen av de unges rettigheter og er en viktig medvirkende faktor til at unge migrerer. Komiteen anbefaler at det blir lagt mer vekt på å utvikle omfattende offentlig politikk som tar tak i årsakene til vold og gjengdannelse blant unge, fremfor fremgangsmåter med aggressiv lovhåndhevelse. Det er nødvendig å investere i forebyggende tiltak for unge i risikogrupper, intervensjoner for å motivere unge til å forlate gjenger, rehabilitering og reintegrering av gjengmedlemmer, gjenopprettende praksis og å inngå kommunale allianser mot vold og kriminalitet, med vekt på skolen, familien og tiltak sosialt inkluderende tiltak. Komiteen oppfordrer partene til å ta særlig hensyn til unge som er tvunget til å forlate landet sitt av årsaker knyttet til gjengvold, og å gi dem flyktningstatus.

Barnearbeid

84. Komiteen understreker at alle unge har rett til beskyttelse fra økonomisk utnyttelse og de verste formene for barnearbeid, og oppfordrer partene til å implementere bestemmelsene i artikkel 32 (2) i konvensjonen samt ILO-konvensjon nr. 138 (1973) om minstealder og ILO-konvensjon nr. 182 (1999) om de verste formene for barnearbeid.

85. Å innføre alderstilpassede arbeidsformer spiller en viktig utviklende rolle i unges liv, utruker dem med ferdigheter og gjør dem i stand til å lære ansvarsoppgaver og om nødvendig bidra til familiens økonomiske velferd og bedre tilgangen deres til utdanning. Handling mot barnearbeid bør innebære omfattende tiltak, blant annet overganger fra skole til jobb, sosial og økonomisk utvikling, ordninger for fattigdomsutryddelse og universell og gratis tilgang til god, inkluderende grunnskole og videregående skole. Det må understrekes at unge når de når den nasjonale minstealderen for arbeid, som bør innrettes etter internasjonale standarder og obligatorisk skolegang, har rett til å utføre lett arbeid på høvelige vilkår, med tilbørlig hensyn til deres rett til utdanning og til hvile, fritid, lek, rekreasjonsaktiviteter, kulturliv og kunst.

86. Komiteen anbefaler at partene innfører overgangsordninger med mål om å oppnå balanse mellom den positive rollen arbeid har i unges liv, samtidig som deres rett til obligatorisk utdanning blir ivaretatt, uten diskriminering. Skolegangen og møtet med anstendig arbeid bør samordnes for å legge til rette for begge deler i unges liv, tilpasset alderen deres og mekanismer som er etablert for å regulere dette arbeidet og gi rettshjelp når unge blir ofre for utnyttelse. Beskyttelse fra risikofylt arbeid for alle barn under 18 år må fastsettes, med en oversiktlig liste over spesifikt, risikofylt arbeid. En prioritert oppgave må være å innføre tiltak som tar sikte på å forebygge skadelig arbeid og skadelige arbeidsforhold, som særlig tar for seg jenter med mye husarbeid og andre ofte «usynlige» arbeidere.

³⁹ Se A/68/267, pkt. 81–87.

Unge og rettsvesenet

87. Unge kan komme i kontakt med rettsvesenet gjennom konflikt med loven, som ofre for eller vitner til lovbrudd eller av andre grunner, som i forbindelse med omsorg, foreldrerett eller beskyttelse. Det må på plass tiltak for å redusere unges sårbarhet både som ofre og gjerningspersoner.

88. Partene oppfordres til å innføre omfattende regelverk for unge i rettsvesenet som legger vekt på gjenopprettende praksis, alternativ til rettsforfølgelse, alternativer til internering og forebyggende tiltak for å motvirke sosiale faktorer og årsaker, i samsvar med artiklene 37 og 40 i konvensjonen, og i FNs retningslinjer for forebygging av ungdomskriminalitet. Hovedvekten bør legges på rehabilitering og reintegrering, også for unge som er involvert i aktivitet som kategoriseres som terrorisme, i samsvar med anbefalingene i generell kommentar nr. 10 (2007) om rettighetene til unge i rettsvesenet. Internering bør kun brukes som en siste utvei og i kortest mulige perioder, og unge bør interneres adskilt fra voksne. Komiteen understreker påbudet om å avskaffe dødsstraff og hindre livsvarig fengsling av alle som er dømt for kriminelle handlinger begått da de var under 18 år. Komiteen er alvorlig bekymret over hvor mange parter som søker å senke den kriminelle lavalderen. Komiteen oppfordrer partene til å opprettholde en kriminell lavalder på 18 år.

XIV. Internasjonalt samarbeid

89. Komiteen fremhever at gjennomføringen av konvensjonen er en samarbeidsoppgave for partene, og understreker behovet for internasjonalt samarbeid. Komiteen oppfordrer partene til å bidra med og når det er hensiktsmessig, gjøre bruk av teknisk assistanse fra De forente nasjoner og regionale organisasjoner i gjennomføringen av unges rettigheter.

XV. Formidling

90. Komiteen anbefaler at partene bredt formidler denne generelle kommentaren til alle interessenter, særlig parlamenter og alle nivåer i statsadministrasjonen, deriblant ministerier, departementer og kommunale/lokale myndigheter, og til alle unge. Komiteen anbefaler også at denne generelle kommentaren blir oversatt til alle relevante språk, i ungdomsvennlige versjoner og i formater som er tilgjengelige for unge med funksjonshemninger.